

Richtantwoorden

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

Havo/vwo

De meeste antwoorden hieronder zijn richtantwoorden. De leerlingen worden uitgedaagd hun eigen economische gedachtegang te formuleren. De richtantwoorden helpen om vast te stellen welke elementen tijdens de beoordeling in een antwoord terug moeten komen.

Financiële stabiliteit

Module 1

1.1 Daar moet je op kunnen vertrouwen

Briefje van 20 euro

Mogelijke problemen: valse biljetten, kwaliteit van de biljetten (scheuren, vervagen), acceptatie (weigeren), beschikbaarheid. Vertrouwen: Je hebt vertrouwen nodig in het briefje (kwaliteit, beschikbaarheid en veiligheid), maar ook in elkaar. Oftewel in de afspraak die we met zijn allen hebben om briefgeld te accepteren. Je moet erop kunnen vertrouwen dat je het briefje kunt (blijven) gebruiken als ruilmiddel. Dat de kwaliteit en beschikbaarheid op orde zijn.

Wintersport

Mogelijke problemen: De verzekering vergoedt niet, of minder dan je had gedacht. Of het zie-

kenhuis wil je niet behandelen, omdat je niet goed verzekerd bent.

Vertrouwen: Je moet erop (kunnen) vertrouwen dat de verzekering kan en zal uitkeren wanneer je er een beroep op doet. Als dat niet het geval is en je vertrouwt het niet, zal je geen verzekering meer willen. Als dat op grote schaal gebeurt, valt het hele systeem van verzekeren in elkaar. Er leggen namelijk te weinig mensen premie in om de ongelukken financieel te kunnen dekken.

Scooter

Mogelijke problemen: je inkomsten veranderen (al dan niet door economische ontwikkelingen). De prijs van de scooter verandert. Bij hoge inflatie kan het zijn dat je meer geld nodig hebt dan vooraf gedacht. Vertrouwen: In alle financiële afwegingen die je maakt, is het belangrijk dat je erop kunt vertrouwen dat geld zijn waarde behoudt. Bij grote schommelingen in het prijspeil weet je niet of je beter kunt sparen of uitgeven.

De economie raakt uit balans.

1.2 De wereld van DNB in kaart

1. c. Eurozone
2. a. SEPA (Single Euro Payments Area)
3. a. EER (Europese Economische Ruimte)
4. b. EU

1.3 Wat heeft dat er nou mee te maken?

Klimaatverandering. Die vraagt om een enorme transitie naar een klimaat-neutrale energievoorziening met mogelijk ingrijpende gevolgen voor de

structuur van de economie en financiële stabiliteit. Energieleveranciers zullen anders te werk moeten gaan. Producenten van zonnepanelen zullen meer werkgelegenheid bieden, maar wat gebeurt er met tankstations en hun medewerkers? Nieuwe manieren van energievoorziening vragen nieuwe aansluitingen en systemen. Werk voor installateurs. Aan de ene kant zullen banen verloren gaan, aan de andere kant zullen er banen bij komen.

WK voetbal in Qatar. Het organiseren van een wereldwijd evenement gaat om eer en bekendheid van een land. Daar hangt veel vanaf. Rondom zo'n evenement worden afspraken gemaakt en overeenkomsten getekend. Over voetbal, maar ook over andere zakelijke activiteiten. Tijdens (de aanloop van) het WK zullen diverse deals gesloten worden met het gastland, dat een grote leverancier van energie is. Het is mogelijk dat er veel deals gesloten worden, waardoor energielevering voor langere tijd wordt vastgelegd. Dat kan een drukkend effect op de energieprijzen hebben.

Trump president van de VS.

De president van de Verenigde Staten heeft een belangrijk aandeel in de handelsverdragen van de VS met andere landen. Bijvoorbeeld met Nederland of de EU. Wanneer Amerika kiest om invoer duurder te maken en afspraken af te zwakken, uit te stellen of helemaal te schrappen, bemoeilijkt dat de export naar Amerika. Extra regelgeving is een kostenpost

voor producerende bedrijven. Importheffingen kosten geld. Dat kan betekenen dat export van Nederlandse producten naar Amerika duurder wordt, waardoor de vraag vanuit de VS naar Nederlandse producten afneemt.

Sociale ongelijkheid. Verschillen tussen rijk en arm, tussen landen, tussen verschillende klassen, lijken wereldwijd toe te nemen. Onder invloed van technologische vooruitgang wordt de kloof misschien nog wel groter. Toegang tot technologie verschilt enorm. Technologie wordt deels ingezet om de productiviteit te vergroten. Meer technologische middelen, meer productiviteit, meer rendement, meer inkomsten, meer mogelijkheden (om door te ontwikkelen).

1.4 Financieel stabiel

Bankrun: Bij een bankrun hebben klanten van een bank het vermoeden dat de bank op omvallen staat. De kans bestaat dat de bank de financiële verplichtingen niet kan nakomen en dat er bijvoorbeeld geen geld uit de automaat komt. Als veel klanten dat denken, zeggen ze hun rekeningen op en halen hun geld van die bank. Gebeurt dat op grote schaal? Dan weet je zeker dat de bank, die het toch al moeilijk heeft, niet meer aan de verplichtingen kan voldoen en dan wordt het vermoeden waarheid.

Als hierdoor andere instellingen en bedrijven (die zaken deden met de omgevallen bank) ook in de problemen komen wordt het probleem groter en groter. Het vertrouwen in deze én samenwerkende banken neemt af en gebrek aan vertrouwen in financiële instellingen brengt de stabiliteit van het gehele systeem in gevaar.

Hyperinflatie: Een vorm van extreme inflatie, waarbij de prijzen (en als reactie daarop de lonen) enorm stijgen. Geld wordt iedere week minder waard. Je raakt het vertrouwen

in geld, het financiële systeem en in elkaar kwijt.

Blockchainhype: De blockchain is de datastructuur waarmee de bitcoin opgezet is. De blockchain kun je zien als een lijst, zoals een spreadsheet. Maar dan één, die is gedeeld met iedereen op de wereld. De lijst bevat alle gegevens en iedereen die meedoet heeft een exacte kopie van die lijst. Zo weet iedereen wat erin staat. Iedereen kan toevoegen, maar niemand kan wijzigen of verwijderen. Cruciaal voor de transparantie en de veiligheid ervan. Kortweg wordt aan de blockchain steeds een nieuwe rij toegevoegd, die automatisch met iedereen wordt gedeeld.

Dit systeem kan werken om alle onderlinge financiële transacties te organiseren, maar er bestaan ook gevaren. De controle erop is een belangrijke factor. Als de veiligheid in het geding komt, komt ook de financiële stabiliteit onder spanning. Daarnaast is de invloed van overheden en centrale banken op het systeem beperkt. Dat hoeft voor het functioneren van het systeem niet zo'n probleem te zijn, maar wel voor de middelen die de overheid heeft om de economie en maatschappij te sturen. Als er geen alternatieve methoden zijn om aan de touwtjes te trekken kan DNB minder doen om de financiële stabiliteit te waarborgen.

DDos aanval legt internetbankieren twee dagen plat: Wanneer een betalingssysteem niet functioneert, neemt het vertrouwen erin snel af. Het kost veel tijd om dat vertrouwen weer terug te winnen. Mensen zullen afzien van het systeem. Betalingen moeten anders geregeld worden. Dat gaat mogelijk langer duren en andere systemen overbelasten. Wanneer het betalingsverkeer niet soepel functioneert is dat schadelijk voor het hele financiële systeem.

Betalingsverkeer

Module 2

2.1 Chartaal - Geld drukken

Veiligheid en kosten (€ 5)

Dit biljet wordt intensief gebruikt en is minder aantrekkelijk voor vervalsers. Het moet niet makkelijk na te maken zijn, maar veiligheid mag niet te duur zijn. Er zijn namelijk enorm veel briefjes van vijf in omloop, die een beperkte nominale waarde hebben.

Veiligheid en kosten (€ 50)

Dit biljet wordt minder gebruikt dan een € 5 biljet, maar is aantrekkelijker voor vervalsers. Het moet niet makkelijk na te maken zijn en de veiligheid mag meer kosten. Extra (duurdere) echtheidskenmerken om namaaken moeilijker te maken zijn de moeite en de kosten waard.

Duurzaamheid

Hoe langer dit biljet meegaat hoe meer je erop kunt besparen. Het wordt intensief gebruikt, dus als je de kwaliteit kunt verbeteren om het langer mee te laten gaan, zet je een goede stap op het gebied van duurzaamheid. Je kunt ook bij de materiaalkeuze en tijdens het productieproces op duurzaamheid letten. Gebruik alleen nog duurzame materialen en duurzame energie tijdens de productie.

Gebruiksvriendelijkheid en uitstraling

Het briefje moet prettig van hand tot hand gaan en tegen een stootje en vocht kunnen. Je moet het niet te gemakkelijk door kunnen scheuren en het moet herkenbaar zijn. Mensen hechten ook waarde aan hoe mooi ze een biljet vinden. Dat ondersteunt zelfs het vertrouwen in het biljet.

2.2 Giraal - Innovatie en Cybercrime

Schadebedrag internetbankieren:

35,1 miljoen euro in 2011.

4,7 miljoen euro in 2014.

3,7 miljoen euro in 2015.

(0,0001% van de transactie-omzet. 1,5 miljard transacties, waarde 4.800 miljard.)

Phishing is daar onderdeel van:

3 miljoen euro 2015.

De totale schade in het betalingsverkeer als gevolg van fraude:

2012: 81,8 miljoen euro

2013: 33,3 miljoen euro

2014: 17,3 miljoen euro

2015: 17,9 miljoen euro

Skimming in 2015: schadebedrag 1,7 miljoen euro.

Het aantal bankovervallen is in de afgelopen 20 jaar gedaald van 570 in 1992 naar 1 in 2015.

In het overgrote deel van de plofraken waar je tegenwoordig wel vaker van hoort, wordt geen buit gemaakt.

Bij relatief nieuwe ontwikkelingen als mobiel bankieren en contactloos betalen is schade als gevolg van fraude nog niet voorgekomen. (Bron: NVB)
Het totaal aantal valse biljetten dat in 2015 uit de roulatie is gehaald, kwam neer op 0,005%. (Bron: NOS)

2.3 Geld is geld. Geld kost geld.

De kosten die een consument of producent maakt, maar door de maatschappij betaald moeten worden, bestaan in het geval van betalingsverkeer uit productiekosten (geld drukken en munten slaan) en veiligheidskosten (alles wat door DNB en overheden gedaan wordt om fraude te bestrijden). Daarbij kun je ook denken aan de kosten die gemaakt worden om agenten na of tijdens een overval of plofkraak te sturen.

2.4 Begrippentoets

1. a. het Eurosysteem

2. d. Skimming

3. c. TARGET2

4. a. IBAN

5. d. Infrarood licht en portrettraam met de president van de ECB.

In het hologram zit wel een portrettraam, maar daarin is prinses Europa te zien.

Monetair beleid Module 3

3.1 Inflatierisico inschatten

- producentenvertrouwen
- economie van de VS
- economie van China
- economische risico's
- exportcijfers
- particuliere consumptie
- investeringen
- economische groei
- werkgelegenheid
- hoogte van de lonen
- ontwikkeling van de wisselkoersen
- energieprijzen / olieprijs
- ontwikkeling van de aandelenkoersen
- hoeveelheid geld
- kredietverlening
- arbeidsmarktparticipatie

3.2 Rentebesluit

Brexit / TTIP/ CETA

Het kan van invloed zijn op de handel tussen de eurozone en het Verenigd Koninkrijk, de VS en Canada. Het ligt aan de onderhandelingen en de reactie van het bedrijfsleven op de veranderende omstandigheden. Neemt de handel af of toe en wordt de handel duurder of goedkoper? Zal duurdere import of export de prijzen doen dalen of stijgen?

3.3 Geld scheppen

De meningen zijn verdeeld. Het belangrijkste is dat de leerlingen onderling overeenstemming vinden over de effecten die het zwaarst zullen wegen.

3.4 Begrippentoets

1. a. Inflatie

2. d. Prijspeil

3. c. Inflatiemandje

4. b. Deflatie

5. d. Koopkracht

6. a. Rente

Toezicht Module 4

4.1 Wie doet wat?

1. b. ECB

2. c. AFM - De AFM ziet toe op (eerlijke) informatieverstrekking over financiële producten.

3. a. DNB - DNB houdt toezicht op de solvabiliteit en liquiditeit van financiële instellingen.

4. b. ECB - De ECB heeft de leiding in het toezicht op ongeveer 130 significante Europese banken. De overige banken vallen onder toezicht van de nationale centrale banken. Er zijn ongeveer 4000 Europese banken.

5. a. DNB - DNB ziet erop toe dat financiële instellingen geschikte, dat wil zeggen deskundige en betrouwbare bestuurders hebben.

6. a. DNB - DNB verstrekt vergunningen, maar kan ze ook weer intrekken. Steeds vaker in samenwerking met de AFM.

4.2 Tsja, dilemma.

a. Waar let je als toezichthouder op?

Je checkt de financiële situatie van het pensioenfonds. Heeft de investering (negatieve) invloed op de liquiditeit en solvabiliteit? Past de investering als belegging qua grootte en risicoprofiel binnen het beleggingsbeleid van het fonds? Waar wil je meer informatie over?

De balans en begroting van de het pensioenfonds.

De nieuwe technologie. Wat is het, hoe zijn de vooruitzichten en de toekomstige verwachte geldstromen. Hoe ziet de markt van zonnepanelen eruit? Het beleggingsbeleid en de risico's van de investering moeten klip en klaar zijn. Als er wordt afgeweken van het beleid moet duidelijk zijn waarom en wat de consequenties daarvan zijn voor de deelnemers.

Wat zijn de mogelijke consequenties en voor wie?

De pensioengerechtigden van nu en later, willen hun uitke-

ring uitbetaald krijgen. Een pensioenfonds investeert om dit mogelijk te maken, maar de investeringen moeten wel verantwoord zijn en voldoende renderen.

Wat adviseer je?

Het risico van de investering moet te overzien zijn. Dat kan doordat de buffer van het pensioenfonds groot genoeg is om de 500 miljoen op te vangen. Alsook met goede vooruitzichten op de toekomstige inkomsten dankzij de investering. Als de risico's van de belegging niet binnen de vooraf opgestelde kaders passen en de risico's te groot zijn, moet de toezichthouder afraden deze belegging te doen. De toezichthouder moet bij de beoordeling daarvan de aanwezige financiële buffers checken.

b. Waar let je als toezichthouder op?

Je hebt er baat bij dat directieleden van een financiële instelling vrijuit met je kunnen praten. De gesprekken zijn vertrouwelijk, maar het gaat ook om het contact dat je met iemand onderhoudt. Dat bepaalt ook in hoeverre je de onderste steen boven krijgt. Je bent op zoek naar de juiste informatieverstrekking. Die heb je nodig om je werk te doen en die moet je kunnen eisen van iedere financiële instelling.

Waar wil je meer informatie over?

Waar komt de irritatie vandaan? Is de werkdruk te hoog, zijn de eisen te hoog? Hebben ze iets te verbergen?

Wat zijn de mogelijke consequenties en voor wie?

Als er informatie achtergehouden wordt, kan het zijn dat je je werk niet goed kunt uitvoeren. Negatieve consequentie die op de loer ligt is dat de beleggingsinstelling te veel risico neemt en/of financiële verplichtingen niet kan nakomen. Beleggers kunnen gedupeerd raken.

Wat adviseer je?

Je zou de oplossing kunnen zoeken in wederzijds begrip en extra ondersteuning bij het op-

stellen van de verslagen en rapporten waar je om vraagt. Of meer tijd geven om het aan te leveren. Of, als het niet anders kan, afdwingen door middel van een dwangsom of boete.

c. Waar let je als toezichthouder op?

Je beoordeelt of de boeken kloppen en aan alle eisen voldoen. Toch kan het geen kwaad om ook te letten op het totaal aan internationale activiteiten. Als de Nederlandse activiteiten op orde zijn, maar een klein deel van de onderneming vormen, kan een instelling alsnog slecht georganiseerd zijn, omdat de buitenlandse activiteiten niet op orde zijn.

Waar wil je meer informatie over?

Het belang van de Nederlandse activiteiten ten opzichte van de wereldwijde activiteiten en in welke landen die plaatsvinden. Hoe beoordelen buitenlandse toezichthouders de verzekeraar? In welke mate is de verzekeraar afhankelijk van buitenlandse financiële instellingen? Wat zijn de mogelijke consequenties en voor wie? Als de verzekeraar door problemen in het buitenland failliet gaat, kan ook de Nederlandse tak meegetrokken worden. Nederlandse verzekeren kunnen problemen krijgen met hun uitkering.

Wat adviseer je?

Je kunt een risico inschatting maken van de internationale verwevenheid om een betere inschatting te kunnen maken van de risico's die de verzekeraar loopt.

d. Waar let je als toezichthouder op?

Je zoekt naar mogelijkheden om de bank voor een faillissement te behoeden. Je beoordeelt in hoeverre de bank een systeembank is en wat de mogelijke consequenties van het faillissement voor het hele financiële systeem zijn.

Je let er ook op dat je deze informatie voor je houdt. Als dit uitlekt kan het een bankrun

veroorzaken. Klanten halen massaal hun geld van de bank, waardoor deze zeker failliet gaat.

Waar wil je meer informatie over?

De aard van de problemen, mogelijke oplossingen, plan van aanpak en planning.

Wat zijn de mogelijke consequenties en voor wie?

Als het echt mis gaat kunnen alle klanten gedupeerd raken. Ze kunnen dan (voor een deel) terugvallen op de depositogarantieregeling.

Wat adviseer je?

Een gedegen plan opstellen om uit de problemen te komen.

4.3 De ideale wereld van DNB

Een bestuurder moet geschikt, dat wil zeggen deskundig en betrouwbaar zijn. Dat moet blijken uit het profiel. (Leidinggevende) ervaring kan bijvoorbeeld helpen.

4.4 Begrippentoets

1. a. Liquiditeit
2. b. Resolutie
3. c. Domino effect
4. a. Depositogarantiestelsel
5. b. Pensioenfonds
6. c. Moral hazard
- 7 c. EIOPA

Toelichting

Bankentoezicht wordt sinds 2014 vanuit de ECB in Frankfurt aangestuurd. Toezicht op verzekeraars is wat beleidsbepaling betreft sinds 2011 ook EU-breed georganiseerd via EIOPA in Frankfurt (voorbeeld: Solvency 2, wetgeving op Europees niveau, uitvoering nationaal georganiseerd).